

FERENCZI SÁNDOR PROFESSZORI KINEVEZÉSE: HÁTTÉR ÉS KRONOLÓGIA*

Erős Ferenc

„Mi [...] se nézők, se színészek, még csak a kórus
se vagyunk, csupán pusztá áldozatok.”

(Freud Eitingonnak, 1919. máj. 5.)

A magyarországi pszichoanalízis történetének egyik kiemelkedő, legendás toposza Ferenczi Sándor egyetemi tanári kinevezése 1919-ben, a Magyar Tanácsköztársaság rövid fennállása alatt. E katedra történetének részleteivel az utóbbi évtizedekben számos tanulmány foglalkozott (Dósa 1984; Harmat 1994, 81-107; Kapronczay–Kiss 1986; Kiss–Kapronczay 1986; Erős–Giam-pieri 1987; Erős et al. 1987; Erős–Kapás–Kiss 1988; Erős 2001, 62-66; Mé-száros 2008, 53-60). Közlésre kerültek a legfontosabb dokumentumok, levél-tári iratok, visszaemlékezések és levelek, köztük mindenekelőtt Freud és Ferenczi ebben az időszakban váltott személyes levelei. Az eddig feltárt tények és adatok alapján jól rekonstruálható az a folyamat, amelynek során Ferenczi és a pszichoanalízis helyet kapott – átmenetileg – a budapesti egyetemen.

A háttér és az előzmények részletesebb elemzése mindazonáltal még mindig várat magára. A kinevezés ugyanis addig példátlan módon, *rendkívüli körülmények* között történt, egy olyan forradalmi periódusban, amelynek során a hatalomra kerülő új politikai elit a magyar tudományban és felsőok-tatásban is nagy horderejű változásokat, az egyetemi és főiskolai képzési rendszereket érintő radikális tartalmi és strukturális reformokat kezdemé-nyezett. A reform-kezdeményezések és a megvalósult intézkedések – ame-lyek a konzervatív akadémiai körökben heves ellenállást váltottak ki – a ma-gyar tudományos élet és az egyetemi oktatás modernizációját, a nemzetközi élvonalhoz való felzárkóztatását célozták. Ez többek között új tudomány-területek bevonását, továbbá olyan elismert értelmiségieknek, tudósoknak a felsőoktatásba való bevonását is jelentette, akik korábban nem, vagy csak pe-riférikusan kapcsolódtak az egyetemi képzési rendszerekhez (Litván György 1968). Ilyen új terület volt a modern *lélektan* is, amelynek a felsőoktatásban

---

* A tanulmány az OTKA K79146 számú kutatási projektjének keretében készült. Köszönettel tartozom Kovács Annának és Borgos Annának az anyaggyűjtéshez és a kézirat előkészítéséhez nyújtott segítségükért és észrevételeikért.

való megjelenítésére már hosszabb ideje születtek javaslatok és próbálkozások. A lélektan különféle ágai közül a kísérleti pszichológia Ranschburg Pál és Révész Géza¹, a gyermektanulmányozás Nagy László², a pszichoanalízis pedig elsősorban Ferenczi Sándor nevéhez kapcsolódott.

Az 1918-19-es egyetemi folyamatokban a korábban a tudományos élet periferiáján helyet foglaló pszichoanalízis szerepe is felértékelődött. Ez elsősorban Ferenczinek és más pszichoanalitikusoknak a *Huszedik Század* köréhez, a forradalmakban vezető szerepet játszó progresszív és radikális értelmiségi elithez és diákcsoporthoz, elsősorban a Galilei kör tagjaihoz és szimpatizánsaihoz fűződő személyes kapcsolatainak volt köszönhető. A felértékelődéséhez nagymértékben hozzájárult Ferenczi szakmai és szervezési tevékenysége, így négy éves katonarvosi tapasztalata, a háború okozta lelki traumák, „háborús neurózisok” témájának folyamatos napirenden tartása, az 1918-as budapesti nemzetközi pszichoanalitikus kongresszus sikeres megrendezésében és propagandájában játszott szerepe, valamint az egyetemi orvosképzés és az egészségügy reformjával kapcsolatos vitákban való aktív részvétele is.

Kinevezése nemzetközi tekintetben is fontos lépés volt a pszichoanalízis intézményesülésének, a pszichoanalízis mint *értelmiségi szakma* hivatalos elismerésének folyamatában. Ő volt ugyanis a világon az első olyan pszichoanalitikus, akit *pszichoanalitikusi minőségében* neveztek ki nyilvános rendes egyetemi tanárrá, s aki egy újonnan alapított, korábban sehol sem létezett *pszichoanalitikai* tanszék, illetve klinika vezetésére kapott megbízást. Ezt azért szükséges hangsúlyozni, mert voltak pszichoanalitikusok (így Freud is), akik már rendelkeztek *magántanári* képesítéssel (azaz habilitációval), ez azonban nem járt tanítási kötelezettséggel. Voltak olyanok is, akik – különböző országokban – más (főként pszichiátriai vagy neurológiai) tanszékeken, illetve klinikákon tartottak előadásokat a pszichoanalízisről – alkalmilag vagy rendszeresen. Megjegyzendő, hogy a pszichoanalízis egyetemi oktatásának bevezetésére és önálló tanszék létesítésére 1919 folyamán Németországban is komoly, a magyarországiakhoz hasonló javaslatok születtek.³

Magyarországon sem Ferenczi volt az első olyan – hivatásszerűen pszichoanalízissel foglalkozó, vagy ahhoz közel álló – személy, aki 1918 és 1919

---

¹ Lásd Pléh Csaba tanulmányát jelen számunkban (Pléh 2009).

² A Nagy László vezette Magyar Gyermektanulmányi Társaság már 1913-tól kezdve javaslatokat tett a tudományegyetemeken és a tanítóképző intézetekben gyermektanulmányi tanszékek felállítására, a gyermektanulmány, a kísérleti pedagógia, a gyermekfejlődéstan és kriminál-pedagógia tárgyainak oktatására (Donáth 2007, 22-23).

³ Lásd Liebermann 1919; Kaderas 2000.

folyamán az egyetemi hierarchia valamelyik szintjén kapcsolatba került a felsőoktatással. Varga Jenő, aki 1918-ban a Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület tagja, a Tanácsköztársaság alatt a szociális termelés népbiztosa lett, majd a Szovjetunió egyik vezető közgazdasági szakértőjeként vált ismertté,⁴ 1919 elején a *jogi kar* gazdasági politikai tanszékére kapott egyetemi tanári kinevezést. A *bölcsészkar* 1918-ban újonnan alapított lélektani tanszékének vezetésére a pszichoanalízissel szemben kritikus távolságot tartó Révész Géza kapott megbízást, közvetlenül az őszirózsás forradalom előtt.⁵ Ugyanerre a tanszékre – már a Tanácsköztársaság idején – Hermann Imrét nevezték ki tanársegédnek, aki 1919-ben lett a Magyar Pszichoanalitikai Egyesület tagja, és ugyanitt lett gyakornok két majdani analitikus: Cziner Alice (később Hermann Alice, Hermann Imre felesége), valamint Láng Júlia.⁶ Róheim Géza etnológus, ugyancsak az Egyesület tagja, szintén egyetemi kinevezésre aspirált, ez azonban a várakozások ellenére (lásd Freud–Ferenczi 2003, 228–229) nem jött létre.⁷

Az orvosi kar Moravcsik Ernő Emil által vezetett ideg- és elmekeortani klinikája mellé 1919-ben az Egyesület akkori tagjai közül Radó Sándor

---

⁴ Varga Jenő életútjáról lásd Tögel 2000.

⁵ Lásd Pléh 2009. A kísérleti lélektani tanszéknek a bölcsészkaron való létrehozására már 1913-ban javaslat született. Lásd Szentpétery 1935, I., 613.

⁶ Az ELTE Levéltárban található az 1919. április 26-án iktatott, a „közoktatási Népbiztostól, 83.981/919. szám. VI/1.” jelzetű két iratanyag, 1919. április 22-i keltezéssel, Kármán Tódor (h. csoportvezető) aláírásával: a 1439/1918-19 sz. leiratban „Révész Géza egyetemi tanár előterjesztésére az egyetemi lélektani tanszék mellé a 79.343/919. sz. rendelettel engedélyezett tanársegédi állásra dr. Hermann Imrét folyó évi április 15-től 1921 évi augusztus hó 31-ig terjedő időre kinevezem...”; a 1440/1918-19. sz. leiratban az előbbivel azonos felvezető szöveggel, „...gyakornoki állásokra Láng Julia végzett bölcsészethallgatót és Cziner Alice bölcsészethallgatót folyó évi április hó 15-től 1920 augusztus hó 31-ig terjedő időszakra kinevezem...” A dékáni hivatal kézzel írott szövege, mindkét iraton: „Másolatban közlendő Révész Gézával és az érdekllettel. Bp. 1919. IV. 28.” Az irat kiadása, IV/29. (A 79.343/919. sz. rendelet eredeti, kézfírassal javított gépiratát, amelyen Radó Sándor aláírása is szerepel, lásd: Mészáros 2008) Ugyanez az iratcsomó tartalmazza még Hermann Imre 1919. ápr. 30-án kelt „Fogadalom” dokumentumát, továbbá Hermann Imre illetményezésével kapcsolatos dokumentumot (iktatósz. 1526/1918-19, 1919. máj. 7.; rendelet sz. 88189/919.VI/1., 1919. máj. 5.).

⁷ Róheim Géza habilitációs kérelmét a bölcsészkar tanácsa 1917. június 1-én elutasította. (Lásd erről Goldziher 1984, 355; Kapusi 1992, 22.; Tóth 1999, 10.) Róheim a Tanácsköztársaság alatt a Magyar Néprajzi Társaság kilenctagú intézőbizottságának tagja volt. Ennek a bizottságnak a tagjaként vetette fel egy „Nagy Néptani Intézet” létesítésének gondolatát. (Kósa 1989, 51.) Tanácsköztársaság alatti tevékenységéről lásd részletesebben Hárs György Péter tanulmányát és annak bibliográfiáját jelen számban (Hárs 2009).

tanársegédi és Révész Erzsébet asszisztensi kinevezést,⁸ Hollós István „psychiatriai előadói” megbízást kapott,⁹ Hárnik Jenőt pedig a Ferenczi által vezetett tanszékre nevezték ki tanársegédnek. Alexander Ferencet, aki nem sokkal ezután emigrált, és 1921-ben már a berlini egyesület tagja lett, ugyancsak az ideg- és elmebetegségi klinika asszisztensének nevezték ki.

„A pszichoanalízis története a különböző magyar forradalmak alatt általában, s különösen Ferenczi és Róheimé, nagyon hosszú és bonyolult történet” – állapítja meg Bálint Mihály (Dupont 2002, 379). Úgy tűnik, hogy e „hosszú és bonyolult történet” több, egymást keresztező szálon futott, és ezek a szálok tanulságos és érdekes módon fonódtak össze a korszak politika- és társadalomtörténetével, különösképpen pedig annak tudomány- és oktatáspolitikájával.

Az első és legfontosabb szál Ferenczi 1908-tól, a Freuddal való megismerkedés évétől kezdve kifejtett szisztematikus és állhatatos törekvése a pszichoanalízis megismertetésére és népszerűsítésére, amelyhez számos eszközt vett igénybe, így elsősorban a hivatalos egyetemi kereteken kívül beinduló tanfolyamok, szabadegyetemeken, értelmiségi- és diákkörökben tartott előadások, valamint orvosi, társadalomtudományi, irodalmi folyóiratokban, és egyéb sajtótermékekben közölt cikkek formájában. A történet másik szála a pszichoanalízis akadémiai elismertetésére és intézményesítésére irányuló több éves küzdelem, amely Ferenczi 1919-es professzori kinevezésében és a pszichoanalitikus klinika megalapításában érte el célját. A kinevezés az orvoskar tanári testületének többször kifejezett heves ellenkezése dacára valósult meg. Ferenczinek a Moravcsik professzor által előterjesztett, magántanári képzésre irányuló folyamodványát 1913 novemberében a kari tanács – feltehetően Jendrassik Ernő bel- és ideggyógyász professzor nyomására – megtagadta.¹⁰ 1919 márciusában a kari tanács – ugyancsak Jendrassik Ernő „véleményes jelentéstétele” alapján – elutasította az orvostanhallgatók petíciójával megtámogatott miniszteri javaslatot Ferenczi meghívására.¹¹ Ezután került sor a

---

⁸ 1919. ápr. 7-én 6644/1918-19 iktatószámon „A közokt. népbiztos 72465/1919. sz. alatt arról értesít, hogy Dr. Radó Sándor az elme és idegkórtani klinika díjtalan gyakornokát központi szolgálattételre a főiskolai ügyosztályra berendelte. A kar a jelentést tudomásul vette” (ápr. 11. jegyzőkönyv). Majd a kinevezések iktatása 1919. ápr. 14-én 6821/ és 6823/1918-19 számon (SOTE Levéltár, 1918-19. év iratai).

⁹ 1919. máj. 12. iktatószám: 7506/1918-19, a 88100/1919. sz. leirat alapján (SOTE Levéltár)

¹⁰ Az erről szóló dokumentum átiratát lásd: melléklet I. sz. irat.

¹¹ A Budapesti Magyar Tudományegyetem Tanácsának 1919 február 21-én küldte meg a „budapesti tudományegyetem orvostanhallgatóinak a psychoanalysis

közoktatási népbiztosság április 25-én kelt rendeletére, amellyel Ferenczit (habilitáció nélkül) – több más orvosprofesszorral együtt – mégis kinevezték, és amelyet a kari bizottság május 12-én „örvendetesen tudomásul vett”.¹²

Ez a történet azonban már nem elsősorban Ferenczi személyéről és a pszichoanalízisről szól, hanem annak a „kultúrharcnak” különböző szakaszairól, amelyet az őszirózsás forradalom polgári demokratikus, majd Tanácsköztársaság kommunista-szociáldemokrata irányítású kormánya folytatott a zömében konzervatív szellemű, de fokozatosan engedményekre kényszerülő budapesti tudományegyetem fakultásaival szemben, s amely az egyetemi autonómia korlátozásával, illetve teljes megszüntetésével, a tanári kinevezések rendeleti útra való terelésével járt együtt. E tekintetben a foly-

---

[¹¹ folytatása] rendszeres előadása ügyében kelt beadványát sürgős véleményes jelentéstétel végett” a közoktatásügyi magyar Miniszter a 27152 szám 1919.IV. jelzetű iratát „Határidő: pro domo: 1919 április 1-én”. Az iratokat 1919. március hó 18-án Krompecher Dékán véleményes jelentéstételre megküldte Jendrassik Ernőnek (eredetileg Moravcsik E. Emilnek, akinek a neve a leiraton át van húzva) címezve. Jendrassik március 22-én írja meg véleményét, amelynek szövege azután néhány módosítással bekerült az 1919. március 25-én tartott rendkívüli orvoskari üléséről készült jegyzőkönyvbe (SOTE Levéltár. 1/a 44. köt. 805-808). A miniszterhez intézett beadványt aláíró hallgatók csak részben fennmaradt névsorát – ábécé sorrendbe állítva – lásd a II. sz. mellékletben. Az aláírók között ott találjuk Szondi Lipót, valamint az analitikussá lett szabadkai születésű Sugár Miklós nevét is. Jendrassik jelentése egyébként – nem tudni, véletlenül-e vagy szándékosan – alulbecsüli a kérvényezők számát: nyolcvan aláíróról beszél, a mellékelt lista szerint pedig mintegy háromszor ennyien voltak.

¹² A kinevezéssel kapcsolatos dokumentumokat lásd: Erős et al. 1987; Mészáros 2008. Az orvoskar ebben az időben – a Tanácsköztársaság által megszüntetett teológiai karral együtt – a budapesti egyetem legkonzervatívabb fakultása volt. A karra nehezedő politikai nyomás mellett mindazonáltal tekintetbe kell vennünk azt a tényt is, hogy az 1918-1919-es tanévben a hallgatói létszám a többszörösére emelkedett, részben a frontról visszatérő, részben pedig a megszállt területeken lévő egyetemekről (Pozsony, Kolozsvár) átiratkozó diákok beözönlése miatt. A megnövekedett hallgatói létszám miatt pótszemesztert is tartani kellett 1919 nyarán. A háború miatt az orvoskar egyre több női hallgató felvételére kényszerült, ami számos konzervatív professzorban – így Jendrassikban is – heves ellenérzéseket váltott ki. A diákság körében egyre erőteljesebb polarizáció alakult ki: a radikális baloldali, szocialista diákszervezetek mellett sorra alakultak a jobboldali, nacionalista, fajvédő és antiszemita szervezetek (lásd erről: Győry 1936, Dósa 1984). A hallgatók beadványának véleményezésében Jendrassik többször is hangsúlyozza, hogy a Ferenczi előadását kérvényezők „legnagyobb része orvostanhallgató leány!”, az előadás tehát már csak ezért sem kívánatos. Az aláírók listáját végignézve kiderül, hogy az arány, ha kismértékben is, de a férfiak javára billen, bár a női hallgatók száma valóban feltűnően nagy.

tonosságot Kunfi Zsigmond szociáldemokrata politikus képviselte, aki 1919 januárjától közoktatásügyi miniszter, majd a Tanácsköztársaság alatt közoktatásügyi népbiztos lett.¹³

További fontos szálát képeznek azok a személyes, informális (bizonyos esetekben terápiás) kapcsolatok, amelyek Ferenczit és más pszichoanalitikusokat a korszak egyes fontos szereplőjéhez, vélt vagy valódi befolyással rendelkező támogatókhoz, értelmiségiekhez, politikusokhoz, a forradalmak szellemi előkészítőihez vagy cselekvő részvevőjéhez fűzték. E „rejtett hálózat” jól feltérképezhető a Freud-Ferenczi levelezés alapján; egyes tagjai erőteljes „lobbítvekenységet” fejtettek ki Ferenczi kinevezése érdekében. Ide tartozott a már korábban említett Varga Jenő közgazdász; Varjas Sándor filozófus, ugyancsak a Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület tagja, a Tanácsköztársaság alatt a Közoktatásügyi Népbiztosság tudományos propagandaosztályának vezetője, valamint Radó Sándor, az Egyesület egyik alapító tagja, aki a Közoktatásügyi Népbiztosság főiskolai ügyosztályán teljesített szolgálatot. Az informális hálózat egyik legfontosabb tagja tőszegi Freund Antal nagyiparos és filantróp, Ferenczi és Freud páciense és barátja volt, aki nagy pénzüsszeget, két millió osztrák-magyar koronát szánt adományképpen a pszichoanalízis támogatására, könyvkiadó és könyvtár, valamint ingyenes kezelést nyújtó pszichoanalitikus ambulancia létesítésére Budapesten. Tervei között szerepelt az analitikusok kiképzésének és a pszichoanalízis egyetemi oktatásának támogatása is.¹⁴

Végül, igen jelentős a nemzetközi szál is. A magyarországi pszichoanalízis szerepének hirtelen felértékelődése 1918 őszén, amely több tényező szerencsés összekapcsolódásának volt köszönhető, Freudban és a pszichoanalitikus mozgalom több résztvevőjében azt az illúziót keltette, hogy „Budapest mozgalmunk központjává fog válni” (Freud–Abraham 2002, 382). Ezt erősítette Freund Antal nagyvonalú pénzadománya is, ám a Monarchia összeomlása az illúziókat szertefoszlatta. Ferenczi professzori kinevezése és a Tanácsköztársaság alatti szerepvállalása inkább aggodalmat, mint lelkesedést váltott ki bennük. Ez nem csupán Freudnak és legközelebbi híveinek a bolsevizmussal szembeni elvi és ideológiai fenntartásaiból következett, hanem abból a nagyon is gyakorlati okból, hogy a zűrzavaros és

---

¹³ A budapesti tudományegyetem és a kormányzat közötti konfliktusokról lásd Győry 1936; Litván György 1968, 401.; Szögi (szerk.) 2003, 253-259.

¹⁴ lásd erről Jones 1957; Harmat 1994; Danto 2005; Erős: http://www.padd.at/padd/Web_open/fsbiography.jsp?id=501&Blang=3&lang=3&pid=501&ne=1264

kiszámíthatatlan politikai helyzetben csaknem lehetetlenné vált a Ferenczi-vel való kapcsolattartás, és Freund Antal pénzadományának Magyarországról való kimentése is elháríthatatlan akadályokba ütközött. A Tanácsköztársaság bukása és Ferenczi egyetemi karrierjének vége a magyarországi pszichoanalízis újbóli marginalizálódását eredményezte, s mindez további súlyos következményekkel járt a közép-európai pszichoanalízis sorsára és a nemzetközi pszichoanalitikus mozgalom belső viszonyainak alakulására, sőt a mozgalom egész későbbi fejlődéstörténetére nézve.¹⁵

*

Az alábbiakban kronologikus sorrendbe állítottuk a magyarországi pszichoanalízis történetének 1918–19-es eseményeit, bemutatva az előzményeket, valamint azokat a történelmi és politikai körülményeket és fordulatokat, amelyek ezen események közvetlen háttérét világítják meg. A kronológia jól mutatja, hogy milyen gyorsan követték egymást az események, s hogy ezek milyen reményeket és kétségeket ébresztettek a szereplőkben. Részleteket idézünk Ferenczinek Freudhoz és Ernest Joneshoz, Freudnak Ferenczihez, Joneshoz, Karl Abrahamhoz és Max Eitingonhoz intézett leveleiből, amelyek további tényekkel, adalékokkal szolgálnak a történet rekonstrukciójához, és egyben megmutatják azt, hogy az említettek személyesen miként élték át, hogyan látták a gyorsan váltakozó, gyakran zűrzavaros helyzeteket és eseményeket. A reflexiók alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a szereplők Ferenczi 1919-es szereplését, beleértve Ferenczit magát is, korántsem „sikertörténetként” fogták fel. Ferenczi az egyetemi katedra elnyerésével csapdahelyzetbe került. Egyrészt megvalósult „hőn óhajtott vágya” (Freud–Ferenczi 2003, 246.), amelyet nem csak személyes ambíciói, hanem az „Ügy” szolgálatának szempontjából is fontosnak tartott. Másrészt kinevezése és a pszichoanalitikus tanszék, illetve klinika alapítása elsietett módon, a Közoktatásügyi Népbizottságon tevékenykedő Radó Sándor „kissé kalandor politikája” (uo.) következtében vált valóra, kihasználva az egyetemi autonómia megszüntetését, az egyetem körüli zűrzavart és az általános politikai bizonytalanságot. Ferenczi igen kellemetlen helyzetbe került azáltal is, hogy a pszichoanalitikus klinika céljaira a tanácskormány által tulajdonosaitól elrekvirált Batizfalvy szanatórium épületét (VII. Aréna út 82.) kapta meg. Mindez érthetővé teszi a leveleiben és más megnyilatkozásaiban is

---

¹⁵ Lásd erről részletesebben: Erős et al. 2008; Mészáros 2008.

megmutatózó folytonos „kognitív disszonanciát”, amelynek feloldására különféle öngazoló magyarázatokat keresett. Ez azonban nem mentette őt meg a repressziótól, amely az őszirózsás forradalommal és a Tanácsköztársasággal együttműködő orvosokat és más értelmiségieket érték 1919 augusztusa után. Az egyetemi numerus clausus bevezetése és az antiszemita szélső-jobboldalnak az orvostársadalomra gyakorolt, egyre növekvő befolyása következtében végképp kudarcot vallott Ferenczinek és társainak az a törekvése, hogy a pszichoanalízist intézményesítsék, a magánpraxisból átemeljék a közszolgálatba (hadsereg, egyetem, állami egészségügyi intézmények stb.). Ebben a vonatkozásban a pszichoanalízis 1918–1919-es története fontos társadalomtörténeti adalék az orvosi szakmát és általában az értelmiség szerepét befolyásoló politikai és ideológiai tényezők feltárásához.¹⁶

Összeállításunk távolról sem teljes; a további feltáró munka folyamatban van. Kronológiánkban nagymértékben támaszkodunk a már megjelent és korábban említett publikációkra; a mellékletben két, eddig még nem publikált dokumentumot közlünk.

KRONOLÓGIA

1908. NOVEMBER 22. A Galilei Kör megalakulása

1909. ÁPRILIS 21. Ferenczi beszámol Freudnak arról, hogy a Társadalomtudományi Társaság felkérésére, a következő szemeszterben négy előadást fog tartani pszichológiai témákról. (lásd: Freud–Ferenczi 2000, 127)¹⁷

1909. OKTÓBER 30. Ferenczi első előadása a Galilei Körben¹⁸ (amelyen jelen volt és hozzászólt Dr. Révész Géza, a pszichológia magántanára is). Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2000, 175-176):

„Nagy örömmre szolgált, hogy mintegy háromszáz fiatal és lelkes medikus előtt beszélhettem, akik lélegzetviesszafojtva hallgatták szavaimat (ill. az Ön szavait).”

---

¹⁶ lásd erről részletesen: Kovács M. 2001.

¹⁷ Az előadásokat a Társadalomtudományok Szabad Iskolája keretében szervezett tanfolyamokon tartja meg (melyeket később a Galilei Kör tagjai is látogathatnak): 1909. nov. 24., dec. 1., 15., 22.; 1911/12 tanév II. szemesztere 5 előadás (az első november 13.); 1912/13 I. szemeszter (nyitóelőadás, november 3.); 1913. május 11-től Freud-szeminárium, öthetes kurzus medikusoknak (20 hallgató).

¹⁸ További előadások: 1911. febr. 27, nov. 22., dec. 11. és 19.

1913 OKTÓBERE A Galilei Körben

„Október havában megkezdte működését az orvosi és jogi szakosztály. Az orvosi szakosztályon [...] pszichoanalitikus szeminárium indult meg dr. Ferenczi Sándor [...] vezetésével...” (Szabadgondolat, 1913, 11. sz. 368.)

1913. OKTÓBER 25. Ferenczi Jonesnak (Ferenczi–Jones 2008, 85):

„Minden vasárnap előadást tartok orvostanhallgatók számára. A közeljövőben benyújtom a habilitációs kérelmemet; kevés reményem van ezzel kapcsolatosan.”

1913. NOVEMBER 12. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2002, 266):

„A docentúra ügye miatti elkerülhetetlen látogatások a következő napokban ugyancsak sok időt rabolnak. Az első szavazás e hó 25-én lesz. Az égvilágon mindenki biztos bukást jósol.”

1913. NOVEMBER 25. A budapesti kir. magy. tud. egyetemi orvoskari tanártestület november hó 25-én tartott III. rendkívüli ülésén 15: 6 arányban elutasítják Ferenczi magántanári folyamodványát.¹⁹

1913. DECEMBER 16. Ferenczi Jonesnak (Ferenczi–Jones 2008, 87):

„A docentúráim kérdése negatív értelemben megoldódott. Jendrassik mindent megtett azért, hogy elgáncsoljon, és ez sikerült is neki.”

1914. OKTÓBER 24. Ferenczi bevonul a 7. honvéd huszárezredhez Pápara.²⁰

1916. JANUÁR 4. Ferenczi a Mária Valéria barakk-kórház ideggyógyászati osztályának vezetője lesz.

1918. SZEPTEMBER 28-29. Az V. nemzetközi pszichoanalitikus kongresszus Budapesten.²¹

1918. SZEPTEMBER 28. Révész Géza rendkívüli egyetemi tanári kinevezése a bölcsészkar kísérleti lélektani tanszékére.²²

1918. OKTÓBER 9. A k. u. k. Hadügyminisztérium rendelete „az idegállomások további kiépítése és az idegbeteg hadirokkantak kezelése” tárgyában. „Olyan esetek, amelyek az orvos törekvéseivel szemben már több idegál-

---

¹⁹ Lásd melléklet I. sz. irat.

²⁰ Ferenczi katonarorvosi ténykedéseiről lásd Erős–Kapás–Kiss 1988; Erős 2007.

²¹ lásd Erős–Giampieri 1988; Harmat 1994; Mészáros 2008.

²² lásd Pléh 2009.

lomáson tanúsítottak ellenállást, olyan idegállomásokhoz adandók át, ahol a gyógyítás pszichoanalitikus úton kíséreltetik meg.”²³

1918. OKTÓBER 17. Tisza István a képviselőházban elismeri, hogy a központi hatalmak elvesztették a világháborút.

1918. OKTÓBER 23-24. A Magyar Nemzeti Tanács megalakulása

1918. OKTÓBER 25. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi, 2003, 182):

„Néhány medikus azt kérte, tartsak számukra előadásokat a Ψ a-ról. Beleegyeztem, amennyiben megfelelő helyet tudnak biztosítani. Egyszeriben mozgalom támadt! 180 aláíró azzal akar az egyetem rektorához fordulni, hogy adjon lehetőséget számomra az előadásra. Nem akarom nyilvánosságra engedni az ügyet, mert abból csak nyugtalanító viták származnának a Ψ a elveit illetően. Mindenesetre nagy érdeklődés jele ez!”

1918. OKTÓBER 31. Tisza István meggyilkolása a Róheim család Hermina úti villájában.

1918. OKTÓBER 31. József főherceg Károlyi Mihályt miniszterelnökké nevezi ki.

1918. NOVEMBER 7. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 188):

„A kétszáz diák, aki tőlem akar tanulni, úgy tűnik, a tervet nagyobb megmozdulás részévé tette, mely általában véve az egyetemi tanulmányokra vonatkozik.”

1918. NOVEMBER 16. A köztársaság kikiáltása

1918 NOVEMBER 18. Freud Ferenczinek (Freud–Ferenczi 2003, 191):

„Szeretnék nagy rokonszenvet érezni a magyarok iránt, de ez nem sikerül nekem. Nem tudok mit kezdeni e tanulatlan nép vadságával és éretlenségével. [...] Sohasem voltam az ancien régime feltétlen híve, de kérdéses számomra, hogy a politikai bölcsesség jelének tekinthető-e, hogy a sok gróf közül a legokosabbikat [Tisza Istvánt] meggyilkolják, a legbutábbikat [Károlyi Mihályt] pedig megteszik miniszterelnöknek.”

1918. DECEMBER 31. Révész Gézáat nyilvános rendes egyetemi tanárnak nevezik ki²⁴

1919. JANUÁR 6. Ferenczi Freudhoz (Freud–Ferenczi 2003, 207):

„A pszichoanalízis ebben az időben persze nem sok embert érdekel. Az

---

²³ lásd Erős–Kapás–Kiss 1988; Erős 2007, 117.

²⁴ Donáth 2007, Pléh 2009.

egyetem, mely nemrég gyáván meghunyászkodott az új urak előtt, mostanában már kezdi az »érdemeit« hangsúlyozni ott, ahol a reakció megmozdul, és a főiskolák »önrendelkezési jogára« való hivatkozással minden újírást elutasít. Egyébként nekünk (a Ψ -nak) a radikálisok és a szociáldemokraták között sincs igazi barátunk, legfeljebb a »szabadgondolkodók« nem némítanak el bennünket a doktriner liberalizmusból kifolyólag.»

1919. JANUÁR 22. Berinkey Dénes új kormányának közoktatásügyi minisztere, Kunfi Zsigmond hét új tanárt (Ágoston Pétert, Farkas Geyzát, Jászi Oszkárt, Kovács Gábort, Rónai Zoltánt, Varga Jenőt, Vámbéry Rusztemet) nevezett ki az illetékes fakultás és az egyetem előzetes meghallgatása nélkül.²⁵

1919. JANUÁR 28. Orvostanhallgatók petíciója Kunfi Zsigmondhoz Ferenczi egyetemi meghívása tárgyában (az aláírók névsorát lásd Melléklet)

1919. FEBRUÁR A Főiskolai Pszichoanalitikai Egyesület megalakulása.²⁶

1919. FEBRUÁR 3. Az egyetemi tanács – élén Moravcsik Ernő rektorral – megtagadja az új professzorok beiktatását.

1919. FEBRUÁR 4. A minisztertanács felfüggeszti az egyetem autonóm hatóságainak működését, és az újonnan kinevezett hét tanár egyikét, Jászi Oszkárt az egyetemhez kormánybiztossá kinevezte. (Lásd: Litván György 1968, 401-402)

1919. FEBRUÁR 9. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 214-215):
„Ha az ember el akar hallgatni valamit, általában teljesen hallgat. Meg

---

²⁵ Lásd erről részletesebben: Litván György 1968.

²⁶ Lásd erről: Litván József 1984.). Litván József valószínűleg téved, amikor ennek az egyesületnek a megalakulását februárra teszi. Vö. Ferenczi ápr. 4-i levelével (Freud/Ferenczi II/2. 228.sk). Litván József így ír erről *Ítéletidő* című visszaemlékezésében: „Ferenczi Sándort Károlyiék kinevezték egyetemi professzornak, de már nem kerül sor előadásaira. Írásait ismertem, de őszintén szólva nem rajongtam értük, messze elmaradtak Freud lucidus következtetéseitől. Vele személyesen akkor találkoztam először, amikor főiskolai pszichoanalitikus egyesület megalakítását javasoltam. Ő a tervet helyeselte, és támogatásáról biztosított. Úgy is volt, hogy ő fogja az alakuló ülésen a bevezetőt mondani és a nemzetközi pszichoanalitikus egyesület nevében egyetértését kifejezni, de megbetegedett és Tószegi Antalt bízta meg a megnyitással. Tószegi Freund Antal – Freudnak is barátja, a pszichoanalitikai mozgalom mecénása és munkatársa is volt. Ferenczi engem bízott meg a, sajnos rövid életű egyesület vezetésével, titkárnak pedig Klopstock Róbertet, Franz Kafka későbbi barátját választották.” (Litván József 1991, 29.)

akartam kímélni Önt akadémiai esélyeim fordulataitól, míg végleg el nem intéződnek; ez megakadályozott azonban engem abban, hogy egyáltalában levelezsek Önnel! – Az ügy nem áll egészen előnytelenül; az új oktatásügyi miniszter [Kunfi Zsigmond] barátilag viszonyul az ügghöz, az egyetem újonnan kinevezett kormánybiztosa [Jászi Oszkár] szintúgy. Egyesületünk memorandumban fordult a minisztériumhoz, egyidejűleg a diákok ugyanabban az értelemben petícionáltak. Néhány héten belül eldőlhet az ügy. [...] Köszönöm az érdeklődését, melyet könyvecském (Hisztéria [és a patoneurózisok]) iránt tanúsít. Remélhetőleg Rank legyőzi a nehézségeket. A könyv megjelenése, amennyiben hamarosan történik, támogathatná egyetemi esélyeimet.”

1919. FEBRUÁR – MÁRCIUS, Vita a Gyógyászat-ban az orvosképzés reformjáról.²⁷

1919. MÁRCIUS 11. A miniszterelnök kinevezi Dr. Veress Elemér kolozsvári ny. r. tanárt az élettan tanszékre, Hári Pált rk. tanárt pedig rendes tanárrá az orvosi karon (Győry 1936, 750).

1919. MÁRCIUS 21. A Tanácsköztársaság kikiáltása, a Forradalmi Kormányzótanács megalakulása.

1919. MÁRCIUS 24. Radó Sándor előadása a Galilei Körben (Kende 1974, 188).

1919. MÁRCIUS

A Régi Galileisták Szabadszervezete keretében fiatal értelmiségiek közöttük akkori vagy későbbi analitikusok ajánlották fel szolgálatukat a Forradalmi Kormányzótanácsnak. Az ötvenhét értelmiségi között volt Pfeifer Zsigmond, id. Gimes Miklós, Hajdú Lilly, Feldmann Sándor, Hermann Imre, Lantos Barbara (Ripper Borbála). (Lásd Svéd [szerk.] 1980, 280-288)

1919. MÁRCIUS 25. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 222-223):
„Az itteni – látszólag teljes nyugalomban lejátszódott – folyamatok pszichikai hatásairól csak azt mondhatom, hogy lenyűgözőek voltak, és azok is. A háború és az első forradalom izgalmait nem lehet ezekhez hasonlítani. Az oly jelentős, mélyen gyökerező libidómegszállás áthe-

---

²⁷ Az „Orvosi közügy” rovatban dr. Török Lajos (1919) cikke nyomán, Lévy Lajos bevezetőjével, kilenc hozzászólás jelent meg, köztük Ferenczié a II. (1919. február 23.) és Révész Géza dr., egyetemi ny. r. tanártól a IX. (1919. március 23.). (Ferenczi 1919; Révész 1919)

lyezése, ahogy azt most megkövetelik, hallatlan követelmények elé állítja az eddigi vagyonos osztály alkalmazkodóképességét; hiszen magam is ehhez az osztályhoz kezdtem tartozni, és tehetős szülők gyermeke lévén, tulajdonképpen mindig is ehhez tartoztam. A forradalom első napja spekulációkkal telt el; a mélyebb hatás csak a második-harmadik és a negyedik napon mutatkozott meg. Nem kevésbé élezi a belső [helyzetet] az a fenyegetés, hogy Magyarország meg nem szállt részét minden élelmi-szertől elzárják. Csekély vagyonom ipari részvényekből és bankbetétből állt; az előbbieket el fogom veszíteni, az utóbbit (kb. húszszert) havi kétezres részletekben fogják kifizetni. Biztos pontként megmarad az állásom a munkások betegbiztosítójánál, amelyről – mint tudja – mindig le akartam mondani. Az ügyfelek teljesen elveszítették fizetőképességüket, de egyesek továbbra is meg akarnak fizetni engem. Úgy hallom, nekünk »szellemi munkásoknak« az állam évi tizenkétszer 1800 koronát akar fizetni, de ennek fejében rendelkezni akarunk munkaerőnkkel. (Az Egyesület egyik tagja, Dr. V. pénzügyi népbiztos.)²⁸ [...] Ma sokkal nyugodtabbnak, vagyis megfontoltanak érzem magam; sőt arról kezdek gondolkodni, mi lesz a helyzete a *pa*-nak az új érában. Természetesen a legújabb vezetők is rendkívül barátságtalanok, de talán a modernitásukat vélik bizonyítani, amikor, amint hallom, támogatni akarnak minket. Természetesen szigorúan a tudományosságra kell korlátozódnunk, hiszen a diktatúra cenzúrája nagyon szigorú. [...] Az egyetem jogi fakultását feloszlatták, mivel mostantól nincsenek perek. Mindent az állam adminisztrál, először rendeletek útján. [...] Minden attól függ, hogyan halad előre a kommunizmus külföldön, és milyen hamar jönnek segítségünkre az oroszok.”

1919. MÁRCIUS 25. A kari tanács – Jendrassik „véleményes jelentéstétele” alapján – elutasítja a diákok petícióját Ferenczi meghívása tárgyában.

1919. MÁRCIUS 28. Az orvoskari ülésen „a dékán felolvasta az egyetemi ügyek kormánybiztosának 87. sz. leiratát, melyben mint nem kívánatos működést teljesítő tanárokat az állásaiktól egybekötött tevékenységben való részvételtől eltiltotta Bársony János, Bókay Árpád, báró Kétly László, Kuzmik Pál és Nékám Lajos tanárokat. [...] Az elmozdítottak pótlására a népbiztostól nyert felhatalmazás alapján az egyetemi ügyek politikai megbízottja a karnak nem kinevezett tagjai közül Pólya Jenő, Török Lajos, majd utóbb Winternitz Arnold és Holzwarth Jenő dr.-okat

---

²⁸ Varga Jenőről van szó, aki valójában a szociális termelés népbiztosa volt.

bízta meg, ezeken kívül pedig a magántanároknak és gyakorló orvosoknak egész sorát bízta meg, illetve részben kényszerítette, bizonyos előadások megtartására.” (Győry 1936, 750.)

1919. MÁRCIUS 30. „Kell-e az egyetemen pszichoanalízist tanítani?” Freud cikke a *Gyógyászatban*.²⁹

1919. ÁPRILIS 4. Ferenczi Freudnak: (Freud–Ferenczi 2003, 228-229)

„A pszichoanalízis esélyei »*fluctuant nec merguntur*«. Ma volt nálam 1.) egy küldöttség a diákoktól, akik medikusok *ψα* egyesületét kívánják létrehozni. Támogatni akarom őket. 2.) a Munkás Betegbiztosító főorvosa, aki *ψα*. ambulanciát szeretne felállítani ill. az egyetem rendelkezésére bocsátani. (Mellékesen természetesen a foglalkozási megbetegedések professzora akar lenni.) 3.) Aztán jött a hír, hogy Jendrassik! és Décsi!! megbízatást kapott a neurológiai oktatás újjászervezésére. (Hogy igaz-e, nem tudom. Este majd megtudom Radótól, akit szolgálatra rendeltek a közoktatásügyi népbiztosságra (a korábbi minisztérium) és ott befolyásos ember. NB: tegnapelőtt minden egyetemi professzort felfüggesztettek, néhány napon belül kell az újak kinevezésének megtörténnie. [...]) 4.) Egy népbiztos nevében felszólítást kaptam arra, hogy egy rekvirált magánszanatóriumot igénybe vegyek a *ψα* intézet céljaira. – Elég egy napra! Ehhez még egy végzés, hogy lakásunkból egy szobát el akarnak venni.[...] Róheim a kinevezendő professzorok között kell, hogy legyen és már hétfőn kezdi az előadásokat. Elfelejtettem 5.) mondani, hogy tegnap bevontak egy ülésre, ahol a tudományos egyesületek és intézetek együttműködéséről volt szó.”

1919. ÁPRILIS 7. A Közoktatásügyi Népbiztos Radó Sándort, az elme- és idegkórtani klinika díjtalan gyakornokát központi szolgálattételre rendeli be a főiskolai ügyosztályra (lásd a 8. jegyzetet).

1919. ÁPRILIS 14. A Közoktatásügyi Népbiztosság Radó Sándort tanársegédé, Révész Erzsébetet és Alexander Ferencet asszisztenssé nevezi ki a Moravcsik-klinikára (lásd 8. jegyzet).

1919. ÁPRILIS 15. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 233):

„A pszichoanalízist minden oldalról körüludvarolják; sok fáradtságomba kerül, hogy a közeledéseket elhárítsam. Tegnap azonban nem térhettem ki a direkt felszólítás elől, hogy egy állami kórházi osztályt átvegyek. Az új

---

²⁹ Lásd Michael Schröter tanulmányát jelen számunkban (Schröter 2009).

érában minden orvosi praxist kommunizálnak; a magánpraxis teljesen abbamarad. A pszichoanalízist kórházi terepre kell áthelyezni.”³⁰

1919. ÁPRILIS 20. Freud Ferenczinek (Freud–Ferenczi 2003, 235-236):

„Tartózkodás, nem vagyunk alkalmasak semmiféle hivatalos jelenlételre, minden oldalon szükségünk van a függetlenségünkre. Talán okkal mondhatjuk: isten óvjon bennünket a barátainktól. Az ellenségekkel eddig megbirkóztunk. Van egy 'azután' is, amikor majd ismét meg kell találnunk a magunk helyét. Nem voltunk és nem leszünk egyetlen irányzat követői sem, egyetlen dologtól eltekintve: kutatni és segíteni.”

1919. ÁPRILIS 22. Hermann Imre, Cziner Alice és Láng Júlia kinevezése a bölcsészkarra (lásd a 6. jegyzetet).

1919. ÁPRILIS 25. Ferenczi kinevezése.³¹ Ugyanekkor Kunfi Dr. Péterfi Tibort kinevezte az anatómia ny. r. tanárává a pozsonyi egyetemre, de szolgáltatételre a budapestire osztotta be. A klinika helyiségéül a volt Batizfalvyszanaatórium épületét jelölték ki (VII. ker. Aréna út 82.).

1919. MÁJUS 5. Freud Max Eitingonnak (Freud–Eitingon 2004, 152):

„A legkönnyebb a nyárról való lemondás kínjairól beszélni; idén már Magyarország sem létezik számunkra. Az elkövetkezendő hónapok várokozásom szerint tele lesznek drámai eseményekkel. Mi azonban se nézők, se színészek, még csak a kórus se vagyunk, csupán pusztá áldozatok.”

1919. MÁJUS 12. Az egyetem Orvostudományi kari bizottsága (1919. április 11-től augusztus 9-ig Kari Bizottság döntött a kart érintő ügyekben) május 12-én tartott ülésén „örvendetesen tudomásul vette” Ferenczi Sándor egyetemi tanári kinevezését. Ugyanekkor fogadja el a bizottság Hollós István „psychiatriai előadói” megbízatását (lásd a 9. jegyzetet).

---

³⁰ „A forradalom orvosi intézkedései a szakmai realizmus, a társadalmi utópizmus és a jakobinizmus különös egyvelegét alkották.” (Kovács M. 2001, 80). A Tanácsköztársaság egészségügyi politikájáról és az orvostársadalomra gyakorolt hatásáról lásd Kovács M. Mária idézett könyvét.

³¹ „[...] a freudizmus legperversőbb irányzatának képviselőjét, egy Ferenczi Sándor nevű orvost Kunfi [...] mint a proletárdiktatura közoktatásügyi népbiztosa, mégis kinevezte egyetemi ny. r. tanárnak”. (Győry 1936, 749-750). A rendelet fogalmazmányán Lukács György és Kármán Tódor aláírása szerepel. Lukács a tanácskormányban először közoktatásügyi népbiztos-helyettes volt, majd a forradalmi kormányzótanács újraalakítása után ő is népbiztos lett, Kunfi azonban megtartotta pozícióját – egészen júniusi lemondásáig. A főiskolai ügyosztály vezetője Fogarasi Béla; a műszaki és természettudományi terület irányítója Kármán volt. (Kármánról lásd Palló, 1983)

1919. MÁJUS 18. Freud Karl Abrahamnak (Freud–Abraham, 2002, 398):

„Teljesen el vagyunk vágva Budapesttől; csak annyit tudunk, hogy Ferenczi a Ψ a hivatalos tanára lett.”

1919. MÁJUS 23. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 246):

„Hón óhajtott vágyam, hogy a Ψ a.-t és didaktikai hajlamaimat az egyetemen érvényesítsem, Dr. Radó kissé kalandor politikájának köszönhetően túlzott viharossággal valósult meg. Remélem, a korábbiakhoz hasonlóan sikerülni fog a Ψ a.-t minden politikai törekvéstől távol tartani, és örömmel gondolok a nem túl messze lévő időre, amikor én – akár professzor-ként, akár nem, mindegy – a föld valamelyik szép szegletén Önnel együtt lehetek és végre dolgozhatok is. [...] A magyar egyesület kevésbé gyorsan dolgozik, mióta Radó állami ügyekkel foglalatoskodik. A következő vasárnap előadással nyitom meg az orvostanhallgatók által alapított egyetemi ψ a. egyesületet. Június 4–5. tájékán kezdem meg kollégiumomat a Ψ a-ról. Hogy a számomra kijelölt [Batizfalvy] szanatóriumot ψ a klinikává sikerül-e alakítani, még nem mondható meg. Mindenesetre a rektor és a dékán már »kivette« belőlem a hivatali esküt. (Mint a Ψ a rendes nyilvános professzorából!)

Hollós a pszichiátria »előadója« lett (ez egy új egyetemi fokozat itt).” –

1919. MÁJUS 28. Freud Jonesnak (Freud–Jones, 345):

„[...] Ön semmit nem tud azokról az állapotokról, amelyekben élünk, és az újságjaiból sem kapnak felvilágosítást. [...] Ami a másik várost, Budapestet illeti, Ferenczi és Freund, akik nélkülözhetetlenek volnának a találkozónknál, jelenleg teljesen el vannak vágva. Nincs jóslat, mely megmondaná, milyen sors vár rájuk és mekkora szabadság jut nekik az elkövetkezendő hetekben [...] Rank oroszlánként harcol az alapért, amit Freund hozott létre, és még mindig a magyar kormány karmai között van, mindeddig nem tudtuk onnan kihozatni.”

1919. JÚNIUS 19. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 249):

„Az egyetemen VI. 10. óta tartok »pszichoanalitikus pszichológia orvosok számára« címmel előadást, hetente három órában (2 x 1 fél, kedden és pénteken 6–fél 8). Van most egy pótszemeszterünk katonaeorvosok számára, körülbelül százan iratkoztak fel; nem kevesebben, mint a belgyógyászoknál. A »Gyógyászat«-ban megjelent írását követem és az I. órán a Ψ a egyéb tudományokhoz (természettudományok – filozófia – pszichológiák stb.) való viszonyáról, a II. és III. órán a Ψ -nak a Φ -ra gyakorolt hatásáról adtam elő; holnap és a rákövetkező előadásban a hip-

nózisról, a szuggesztióról é.[s] s.[ok] e.[gyéb]-ről beszélek – ezután kerül sorra a Ψ a. Egészségben – ha közben valamilyen krízis ki nem üt a nyereg-ből – körülbelül húsz előadást tartok augusztus 1-ig.”³²

1919. JÚNIUS 19. Freud Jonesnak (Freud–Jones, 349):

„Egy bizottsági találkozó attól függ, hogy ki tudjuk-e szabadítani börtönéből Ferenczit (és talán Freundot) ha a pszichoanalízis részéről felhívással fordulunk Bpest uraihoz. A 'Räteregierung' [tanácskormány] eddig igen gálánsan viselkedett a pszichoanalízissel szemben. Ferenczi a pszichoanalízis első hivatalos professzora lett (ny. r. egyetemi tanár), siker, amelyről álmodni sem mertünk!”

1919. JÚNIUS 29. Ferenczi Freudnak: (Freud–Ferenczi 2003, 251)

„A főiskolai ψ a. egyesületben most Hárnik ad elő, lapról lapra magyarázza az ifjaknak a breueri-freudi hisztéria-könyvet. Ez az egyesület (gondos válogatás után) 23 tagot számlál. Az én hallgatóim száma az egyetemi előadásokon óráról órára nő. Orvosok és pedagógusok stb. is kéri a belépést. Már túl vagyok a bevezetésen és azon vagyok, hogy a Ψ a változásait érzékeltessem a katarzis óta.”

1919. JÚLIUS 3. Hárnik Jenő tanársegédi megerősítése, a Közokt. Népbiztoság 98281/919 sz. leirata alapján. (SOTE Levéltár, 11702/1918-19)

1919. JÚLIUS 8. Freud Jonesnak (Freud–Jones, 351):

„Megpróbáljuk elintézni Ferenczinek, feleségének és talán Dr. Freundnak, hogy engedélyt kapjanak az osztrák határ átlépésére [...] Ferenczi is el van foglalva az egyetemi előadásaival (ő a ψ a első ny. r. professzora) augusztus elsejéig.”

1919. JÚLIUS 16. Ferenczi szabadságolási kérelmet nyújt be a dékáni hivatalnak „Tisztelettel alulírott bátorkodom azzal a kéréssel fordulni a Dékáni Hivatalhoz, hogy f.é. augusztus 1.-től hat hétig nekem egészségi okokból szabadságot engedélyezni, ill. e kérésemet a Közokt. Népbiztossághoz felterjeszteni méltóztassék. A Munkásbizt. Pénztár főorvosi hivatala már megállapította, hogy nagyobbfoku kimerültség miatt Balatonfüredre kellene mennem üdülés céljából. Távollétem idejére helyettesítemmel dr. Hárnik Jenő klinikai asszisztentst kérném megbízni. Előadásaimat elsejére befejezném.” (Erős et al. 1987)

---

³² Ferenczi a Kétly-féle belgyógyászati klinikán tartotta előadásait. Lásd Harmat 1994, 95.

1919. JÚLIUS 26. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 255):

„Az előadásokat augusztus elején fejezem be.”

1919. JÚLIUS 28. A szabadságot az orvosi kar engedélyezi, és Hárnik Jenőt bízza meg Ferenczi helyettesítésével. (Erős et al. 1987)

1919. AUGUSZTUS 1. A Tanácsköztársaság bukása

1919. AUGUSZTUS 8. A Tanácsköztársaság alatti összes egyetemi kinevezés visszavonása.

1919. AUGUSZTUS 28. Ferenczi Freudnak (Freud–Ferenczi 2003, 256-257):

„Az elviselhetetlen vörös terror után, mely mint rémálom nehezedett az ember kedélyére, most itt van nekünk a fehér. [...] Ha nem tévedek, most a brutális zsidóüldözés vár ránk, magyar zsidókra. [...] Hogy miként lehet majd itt élni és dolgozni, meg kell, hogy mutakozzék hamarosan. A pszichoanalízis számára természetesen az volna a legjobb, ha teljes visszavonultságban és észrevétlenül folytatná munkáját. Személyesen ezt a traumát fel kell használnom arra, hogy levessek bizonyos, a gyermekszobából származó előítéleteket, s elfogadjam a keserű valóságot, hogy zsidóként valóban hazátlan vagyok. Az így felszabaduló libidót az összeomlásból megmentett kevés barát, a jóban-rosszban elkísérő egyedüli hűséges lélek, és a tudomány között kell elosztani. [...] A rendőrségi fogdák tele vannak névtelen állítólagos »bolsevistával«, akikkel durván bánnak. Az egyetemen a legsötétebb reakció uralkodik. Elbocsátottak minden zsidó tanársegédet, a zsidó diákokat kicsapják és megverik őket.”

1919. SZEPTEMBER 22. A budapesti Királyi Orvosegyesület igazgató tanácsa eljárást kezdeményez „a proletárdiktatúra alatt compromittált” tagjaival szemben (Kapronczay–Kiss 1986, 113).

1920. JANUÁR 26. Ferenczi Sándor levele a budapesti Királyi Orvosegyesület vizsgáló bizottságához: „[...] Hogy kinevezésemet kinek-minek köszönhettem – nem kutattam. [...] A Batizfalvy-szanatóriumban a tulajdonos Dr. Trajtler Istvánt magam mellé segédorvosnak kineveztettem, a hivatalos oldalról egyre kívánt átalakítások – építkezések – sürgetését elleneztem, azok végleg el is maradtak. A betegek kezelését, ellátását igyekeztem úgy intézni, hogy minden politikai befolyást mellőzzek.” (Kapronczay–Kiss 1986, 115).

1920. MÁJUS 28. Jendrassik Ernő előterjesztése alapján Ferenczit 22 kollégájával együtt kizárják a Budapesti Királyi Orvosegyesületből (uo.114.sk).

1920. JÚNIUS 27. Freud Abrahamnak (Freud–Abraham 2002, 428):

„Ferenczit most zárták ki a Budapesti Orvosegyesületből bolsevik professzúrája miatt. A még létező levélcenzúra miatt csak gratulálni tudok neki ezért a megtiszteltetésért.”

1920. SZEPTEMBER 11. Egy rendelet a magy. kir. állampénztárnak címezve:

„Utasítom Cimet, hogy dr. Ferenczy (sic!) Sándor volt Bp. tud. egyet. tanár évi 8.000 k.fizetését, 2.000 k. személyi pótlékát, 2.500 k.lakpénzét, 4.800 k. háborus segélyét és havi 300 k.drágasági segélyét 1919 évi július hónap végével állandóan szüntesse meg.” (Erős et al. 1987)

FERENCZI a *Nyugat*-ban (1922)

„[...] a forradalmakal együtt jár az a jelenség, hogy bizonyos újszerű vagy eddig a hivatalos köröktől mellőzött irányzatokat – és ilyen a pszichoanalízis is – elvből támogatnak, [...] Abból, hogy mely irány követői nyitnak utat, ha talán csak divatból is, egy tudományág érvényesülésének, jogosulatlan dolog tartalmi kapcsolatot konstruálni az illető irányzat és a között a tudomány között. Ami pedig speciálisan a pszichoanalízist illeti: irodalmának alapos ismerői tanúságot tehetnek a mellett, hogy a lélektannak ez az ága soha nem aspirált másra, mint hogy tudományos igazságokat hirdessen – semmi esetre sem vállalta soha, hogy az igazságtól akár mely uralkodó irányzat kedvéért akár erre, akár arra letérjen. Nem is kötötte magát sem filozófiai, sem politikai dogmákhoz, hanem úgy a bölcselmi felfogásokat, mint a politikai tendenciákat csak az ember lelki természetrajzának megnyilvánulásaként értékelte. Például az individualista és a kollektivista pártok egyikét sem ismerhette el az ember igaz természetének képviselőjeként, hanem a jövőtől remélte egy oly ‘individuálszocialisztikus’ irány kialakulását, mely az egyéniségek természetadta különbségét, függetlenségi és boldogulási törekvését legalább úgy fogja méltányolni, mint a közös együttélés miatt mellőzhetetlen, bár nehezen elviselhető, organizációt.” (Ferenczi 2000, 72)

ERNEST JONES (1957) a Freud-biográfia 3. kötetében így ír:

„Öt hónapon át alig volt lehetőség arra, hogy bármilyen hírt kapjunk Ferencziről, ez pedig komoly aggodalom forrása volt. Aztán a bolsevikok, akik még nem fedezték fel, hogy a pszichoanalízis burzsoá eltvelyedés, amelynek kitalálására a kapitalisták bújatták fel Freudot, hogy szembeszálljon Marx-szal, valamennyire kedvelték, és Ferencziből a pszichoanalízis első egyetemi professzorát csinálták. Radónak volt valamelyes befolyása az új urakra, és ő járta ki ezt a kinevezést; Róheimet

néhány héttel korábban az antropológia professzorává³² léptették elő. Ferenczinek drágán kellett megfizetnie ezért a megtiszteltetésért. Amikor a románok augusztusban bevonultak Budapestre, a reakciós kormányt támogatták, amely durván antiszemita volt, és hosszú ideig Ferenczi az utcára is alig merészkedett kilépni. Nagy bánatára még a budapesti Orvosegyesületből is kizárták.” (Jones 1957, 12-13)

IRODALOM

- DANTO, ELIZABETH ANN (2005): *Freud's free clinics: Psychoanalysis and social justice 1918–1938*. Columbia University Press, New York
- DONÁTH PÉTER (2007): *Adalékok Nagy László pályájához 1918-1922*. Trezor Kiadó, Bp.
- DÓSA RUDOLFÉNÉ (1984): Egyetemünk tanácsköztársasági történetéből. Adalékok az orvoseképzési reformhoz és dr. Ferenczi Sándor portréjához. *Orvosegyetem*, 1984, 28. évf. 5. sz. 1-2.
- DUPONT, JUDITH (ed.) (2002): Excerpts of the correspondence of Michael and Alice Balint with Olga, Ladislav, and Judith Dormandi. *The American Journal of Psychoanalysis*, Vol. 62, No. 4, December 2002, 359-381.
- ERŐS FERENC (2000): Ferenczi Sándor és kora: In: Erős F. (szerk.): *Ferenczi Sándor*. Új Mandátum, Bp., 1-44.
- ERŐS FERENC (2001): *Analitikus szociálpszichológia*. Új Mandátum, Bp.
- ERŐS FERENC (2004): *Kultuszok a pszichoanalízis történetében: egy Ferenczi-monográfia vázlatja*. József Műhely Kiadó, Bp.
- ERŐS FERENC (2007): Lélekgyógyászat a háború szolgálatában. In: *Trauma és történelem: Szociálpszichológiai és pszichoanalitikus tanulmányok*. József Műhely, Bp. 104-120.
- ERŐS FERENC–PATRIZIA GIAMPIERI SPANGHERO (1987): The Beginnings of the Reception of Psychoanalysis in Hungary 1900–1920. *Sigmund Freud House Bulletin*, Vol. 11/No. 2, Winter, 13-27.
- ERŐS FERENC–KAPÁS ISTVÁN–KISS GYÖRGY–PATRIZIA GIAMPIERI SPANGHERO (1987): Ferenczi Sándor és a Budapesti Egyetem 1918–19-ben. *Pszichológia*, 1987/4, 584-592.

---

³² Ilyen tanszék akkoriban nem létezett. A budapesti egyetem néprajzi tanszéke 1934-ben jött létre, Györffy István vezetésével.

- ERŐS FERENC–KAPÁS ISTVÁN–KISS GYÖRGY (1988): Pszichoanalízis a hadseregben. *Hadtörténelmi Közlemények* (35), 1: 142–148.
- ERŐS FERENC–LÉNÁRD KATA–BÓKAY ANTAL (szerk.) (2008): *Typus Budapestiensis. Tanulmányok a pszichoanalízis budapesti iskolájának történetéről és hatásáról*. Thalassa, Bp.
- FERENCZI SÁNDOR (1919): Az orvosképzés reformja (hozzászólás). *Gyógyászat*, 59. évf. 8. sz. 120-121.
- FERENCZI SÁNDOR (2000): Pszichoanalízis és társadalompolitika. *Nyugat*, (15) 1922, I. 554-555.; In: Erős F. (szerk.): *Ferenczi Sándor*. Új Mandátum, Bp., 72-74.
- FERENCZI–JONES (2008): Levelezés. *Thalassa*, 2008/2.
- FREUD–ABRAHAM (2002): *The Complete Correspondence of Sigmund Freud and Karl Abraham 1907-1925*. Ed. E. Falzeder. Karnac, London–New York
- FREUD–EITINGON (2004): *Sigmund Freud – Max Eitingon, Briefwechsel 1906-1939*. Band I/1 und I/2. Hg. Michael Schröter. edition diskord, Tübingen
- FREUD–FERENCZI (2000): *Sigmund Freud és Ferenczi Sándor: Levelezés I/1*. Thalassa – Pólya Kiadó, Bp.
- FREUD–FERENCZI (2002): *Sigmund Freud és Ferenczi Sándor: Levelezés I/2*.
- FREUD–FERENCZI (2003): *Sigmund Freud – Ferenczi Sándor: Levelezés. II/2*.
- FREUD–JONES (1993): *The Complete Correspondence of Sigmund Freud and Ernest Jones 1908-1939*. Ed. R.A Paskauskas, The Belknap Press of Harvard Univ. Press, Cambridge, MA / London
- GYÖRY TIBOR (1936): *Az orvostudományi kar története 1770-1935*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp.
- GOLDZIHNER IGNÁC (1984): *Napló*. Magvető, Bp.
- HARMAT PÁL (1994 [1986]): *Freud, Ferenczi és a magyarországi pszichoanalízis*. Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem, Genf, 1986. Második, bővített kiadás: Bethlen Gábor Kiadó, Sopron, 1994.
- HÁRS GYÖRGY PÉTER (2009): A „vörös Róheim”. *Thalassa*, 2009/4, jelen szám, 45-74.
- JONES, ERNEST (1957): *Sigmund Freud. Life And Work, Volume Three: The Last Phase 1919-1939*. The Hogarth Press, London
- KADERAS, BRIGITTE (2000): Hans Liebermanns Plädoyer für die Einführung der Psychoanalyse als Unterrichtsfach an der Universität. *Luzifer-Amor*, 13. Jg. Heft 26, 113–123.
- KAPRONCZAI KÁROLY–KISS GYÖRGY (1986): Adatok Ferenczi Sándor egyetemi tanári működésével kapcsolatban. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 1986/2, 111-118.
- KAPUSI GYULA (1992): A gyógyító Róheim. *Thalassa*, 1992/2, 22-29.
- KENDE ZSIGMOND (1974): *A Galilei Kör megalakulása*. Akadémiai Kiadó, Bp.
- KÓSA LÁSZLÓ (1989): *A Magyar Néprajzi Társaság története, 1889-1989*. Magyar Néprajzi Társaság, Bp.

- KOVÁCS M. MÁRIA (2001): *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitizmus*. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között. Helikon Kiadó, Bp.
- LIEBERMANN, HANS (1919): Psychoanalyse und Universität. *Der Kritiker*. Wochenschrift für Politik, Kunst und Wissenschaft, 1 (1919) Nr. 15, S. 6-8. Magyarul: Pszichoanalízis és egyetem. *Thalassa*, 2004/2, 135-138.
- LITVÁN GYÖRGY (1968): A forradalmi kormány és a budapesti tudományegyetem erőpróbája 1918-1919 fordulóján. *Történelmi szemle*, (11. évf.) 4. sz. 401-427.
- LITVÁN JÓZSEF (1984): Főiskolai Pszichoanalitikai Egyesület. *Magyar Nemzet*, 1984. október 26. 12.
- LITVÁN JÓZSEF (1991): *Ítéletidő*. Tekintet Alapítvány, Bp.
- MÉSZÁROS JUDIT (2008): „Az Önök Bizottsága” *Ferenczi Sándor, a budapesti iskola és a pszichoanalitikus emigráció*. Akadémiai Kiadó, Bp.
- PALLÓ GÁBOR (1983): Kármán Tódor (életútja megértéséhez) I. rész. *Fizikai Szemle* 33. évf. 3. sz. 81-84.
- PLÉH CSABA (2009): Révész Géza – A sors feszültségei levelezése és székfoglalója tükrében. *Thalassa*, 2009/4, jelen szám, 75-100.
- RÉVÉSZ GÉZA (1919): A pszichoanalízis egyetemi oktatása. *Gyógyászat*, 59. évf., 12. szám, 183-184.
- SCHRÖTER, MICHAEL (2009): »Kell-e az egyetemen psychoanalyst tanítani?« – Egy eredeti Freud-szöveg megkerüléséről. *Thalassa*, 2009/4, jelen szám, 29-43.
- SVÉD LÁSZLÓ (szerk.) (1980): *Zászlóbontók: A magyar forradalmi ifjúsági mozgalom 1917–1919*. Válogatott írások. Móra Ferenc Kiadó, Bp.
- SZENTPÉTERY IMRE (1935): *A Bölcsészettudományi Kar története 1635-1935*. A Pázmány Péter Tudományegyetem kiadása, Bp.
- SZÖGI LÁSZLÓ (szerk.) (2003): *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635–2002*. ELTE Eötvös Kiadó, Bp.
- TÓTH LÁSZLÓ (1999): Róheim Géza és a pszichoanalitikus antropológia. In: Uő. (szerk.) (1999): *Róheim Géza*. Új Mandátum, Bp.
- TÖGEL, CHRISTFRIED (2000): Varga Jenő, a pszichoanalízis, a Tanácsköztársaság és a sztálinizmus. *Thalassa*, 2000/2-3, 207-219.
- TÖRÖK LAJOS (1919): Az orvosképzés reformjáról. *Gyógyászat*, 59. évf. 16-20., 32-36., 48-51.

MELLÉKLETEK

I. sz. irat*

A budapesti kir. magy. tud. egyetemi orvoskari tanártestület 1913. évi november hó 25-én tartott III. rendkívüli ülésének

JEGYZŐKÖNYVE.

Elnökölt: Preisz Hugó e.i. dékán.

A jegyzőkönyvet írta: Udránszky László e.i. jegyző.

Az ülésen részt vett: Tauffer Vilmos, Ajtai K. Sándor, Bókay Árpád, Dollinger Gyula, Lenhossék Mihály, Moravcsik E. Emil, Bársony János, Jendrassik Ernő, Tangl Ferenc, Grósz Emil, Bókay János, báró Korányi Sándor, Hoor Károly, Nékám Lajos, Tellyesniczky Kálmán ny. r. tanár,

Árkövy József, Kuzmík Pál, Ónodi Adolf, Schaffer Károly, Krepuska Gáza, Krompecher Ödön ny. rk. tanár,
/: az utóbbi mint a II. sz. kórbonctani tanszék helyettese. :/

Irsay Arthur cz. rk. tanár, és Preisich Kornél magántanár, a magántanárok képviselője.

Az ülésről elmaradt:

Liebermann Leó ny.r. tanár

[...]

Ferenczi Sándor dr. - folyamodása magántanári képesítésért.

953/1913-14.

Ferenczi Sándor dr. - kir. törvényszéki orvosszakértő "a functionális neurosisok és psychosisok kór és gyógytanából" kér magántanári képesítést. A folyamodó 1873-ban, Miskolczon született. A gymnasium elvégzése után családi okokból a bécsi tudományegyetemre iratkozott be s nagyatyja támogatása mellett végezte tanulmányait. Ott 1896-ban nyert egyetemes orvosdoktori oklevelet. 1897-ben katonai orvosi szolgálatot teljesített és 1898. június 24-től 1900 január 15-ig mint segéd-, majd mint orvos nyert alkalmazást a budapest - székesfővárosi Szt. Rókus kórház V-ik orvosi osztályán dr. Havas tanár és főorvos mellett, a midőn főnöke által kiállított bizonyítvány szerint nemcsak nagy szorgalmat és pontosságot tanusított, hanem önálló tudományos munkásságot is fejtett ki, különös tekintettel az idegrendszer bujakóros megbetegedéseire.

---

* Forrás: SOTE Levéltár, 1.a.39. Kari Tanácsülési jegyzőkönyv 1913-14, 149. és 163-166. oldalak. Gépirat, az eredeti írásmód megtartásával.

1900 évi január 15-től 1903 évi május hóig a székesfővárosi Erzsébet-szegényház elme és idegosztályán segédorvosi minőségben működött s főnökei: dr. Schaffer tanár és dr. Stáhly igazgató tudományos képzettségéről és szakavatottságáról tesznek bizonyosságot. Schaffer tanár vezetése mellett alkalma nyílt a laboratoriumi vizsgálatokat és az organumos idegbajok, valamint a functionális neurosisok és psychosisok diagnostikájának és gyógykezelésének módszereit elsajátítani. Főnöke távollétében a fővárosi teendőket is végezte. 1898-ban letette a tisztii és 1900-ban a törvényszéki orvosi vizsgát. 1902-óta a budapesti kir. törvényszék, 1907 óta pedig a kereskedelmi és váltótörvényszéknek is állandó szakértője. 1903 óta az általános munkás betegégyező pénztár idegbeteg-ambulatoriumának vezetője.

Nagy irodalmi tevékenységet fejtett ki s úgy az elme- és idegkörtan, mint a psychologia körében nagy számu önálló kutatásokon alapuló dolgozata jelent meg magyar, német és angol nyelven. Folyamodványához 38-at csatolt. A szakegyesületi élet működésében is kiváló munkásságot fejtett ki.

Mellékeli dr. Ritoók Zsigmond egyetemi magántanár és közkórházi főorvos nyilatkozatát, melynek értelmében engedélyt kapott magántanárrá történő habilitáltatása esetén a székesfővárosi Szt. István kórház VI. orvosi osztálya /kb. 600-650/ fekvő idegbetegeinek az egyetemi tanításra való felhasználására. Ugyancsak tanácsa is 1913 évi október hó 23-án B. 122, 462/X. ü. oszt. szám alatt kelt határozata alapján.

Moravcsik E. Emil ny.r. tanár, mint előadó kifejti, hogy a folyamodó az egyetemi magántanári képesítő szabályzat 4,5, és 6 §-aiban foglalt feltételeknek megfelel, amennyiben 1./ olyan képzettséggel és irodalmi munkássággal rendelkezik, mely őt a választott tudományszak önálló művelésére és tanítására képessé teszi, 2./ orvosdoktori oklevele három évnél jóval később /1896-ban/ kelt, 3./ folyamodványához mellékeli életrajzát, előadásainak vázlatos tervezetét, tudományos dolgozatait, kimutatja a tanításra felhasználható helyiséget és beteganyagot, valamint a polgári állására, hivatalos működésére, tartózkodási helyére és keresetére vonatkozó adatokat.

A tanítási tervezetben kiemeli, hogy hallgatóit szándéka lenne megismertetni a functionális neurosisok elméleti és gyakorlati jelentőségével, diagnostikájával és therápiájával, a psychologiai vizsgálati módszerekkel, a hysteriával, a kényszerneurosisokkal, a paranoidos és schizophreniás elmekegformákkal, valamint az azokhoz hasonló egyéb psychosisokkal, sulyt fektetve az organumos és functionális elme- és idegbajok differentiás diagnosisára.

Az előadó mindezekre való tekintettel javasolja, hogy a tanártestület Ferenczi Sándor dr.-t személyes minősültsége alapján a magántanári képesítéshez bocsássa. Eszmecsere után, amelyben Jendrassik Ernő és Moravcsik E. Emil ny.r. tanár vett részt, a dékán elrendeli a titkos szavazást arra nézve elfogadja-e a tanártestület az előadó javaslatát.

Beadatott 21 szavazat; ebből 6 igen és 15 nem.

A dékán a tanártestületnek szótöbbséggel létesült határozataként megállapítja, hogy a tanártestület Ferenczi Sándor dr.-t a magántanári képesítés cselekményéhez nem bocsájtja.

2. sz. melléklet

A Ferenczi Sándor pszichoanalízisről tartandó egyetemi előadását miniszteri beadványban kérvényező orvostanhallgatók
1919. jan. 28. (római számmal az aktuális félév)

Alföldi József IX	Fáber József VI	Guttman Manó IX
Altai Magda III	Fábián Lajos VII	Haas Stefánia VII
Ádám Gizella VII	Feirber Margit VII	Haasz Ágnes
Bajza Erzsébet V	Fejér Manó VII	Hajdu Sándor IX
Bajza Hajnalka VII	Feltóthy Magda	Hajnal Böske
Balázsovich (?) György	Feuer Árpád VIII	Haller Tibor IV
Barna Arnold VIII	Fleischer Ilona VIII	Harnik Jolán
Barsán Leó IX	Forbát Rózsi	Hatscher Róbert
Bauer (?) Imre (?) VIII	Forró Endre III	Hausner Sári III
Bábos Renée VII	Földes György	Hauzner (?) László III
Bálint Aladár VII	Főnig Miklós IX	Hegy Zsigmond
Beck Rella VII	Frank Dezső VII	Helát (?) Erzs
Berger Erzsébet VII	Freund Etel V	Hermann József V
Berger Irén III	Friedmann Dezső IX	Herskolics Farkas
Bernátsky Ilona III	Friedmann Lajos VII	Heuduska Margit III
Berzselly (?) Erzsébet	Fürst Imre	Heuer (?) ??? VII
Bíró György III	Füsti Molnár Ilona III	Hollós László
Bíró Károly III	Gara Mária	Horváth Ernő
Bodeczky Gyula	Gábor Sándor III	Horváth Katalin V
Bolgár László III	Gethely (?) Béla	Igert (?) Erzsébet III
Bóhm Erna	Glück Aladár III	Imre Ferenc
Bóhm Izidor III	Glück Ernő III	Iványi Ferenc
Braun Amália	Glück István	Jakab Dezső IV
Braun Mariann (?)	Glück Malvin V	Kabos Irén V
Braun Szeréna III	Glück Menyhért VII	Kaham(?) Bhannaka(?) IX
Csernez Ilona III	Goldinger (?) Ferenc VIII	Kalmár Zoltán
Csillag Vera V	Goldner Erzsébet	Kaufmann Lenke
Czeizl Ferenc VII	Gortvai Judit III	Kálmán Mihály III
Czepanovszky (?) Gyula	Gottfried Irma	Kármán László
Deruha János	Gönczy Rózsa	Kelemen Endre
Deutsch Béla VIII	Görög Erzsébet VII	Kellermann ??
Draskovics ??	Gróh Ede X	Kerekes György
Ederer István	Gross Rózsi III	Kertész Margit III
Egri Jolán V	Grossmann Erzsébet V	Kertész Miklós III
Ehrenfeld Margit	Grossmann Frigyes IX (?)	Kéri Teréz VII
Elek László VI	Grosz (?) János (?)	Kiss Mária VII
Elfer Sarolta VII	Grosz Ernő (?)	Klein Miklós III
Eörsy Mitzi	Groszbej (?) Dezső	Klein Regina III
Erdei (?) Aladár	Grünwald Sándor IX	Koczka Romulus (?) VIII

Kolos István	Pap János (?)	Sirméyter (?) János VI
Kornhauser Irén III	PeczKayné Telek Márta	Slanger Sándor III
Krajnik Zoltán	Pogány János III	Somogyi (?) Erzsi (?) III
Kramerné Weinkér (?)	Pollák Irén III	Sonnenfeld Erzsi III
Blanka VII	Pollák Szidonia	Speiegel Margit VII
Kuch Ilona	Pollatsek Pál	Spitzer Géza VIII
Kunvári Lilla VII	Popper Viola III	Stamberger Imre
Kupferner (?) Eta	Pók Margit	Starvinszky?? ????
Kúnfi Rózsi III	Pók Zoltán	Stein Lajos III
Kúnfi Tibor VI	Prugberger József	Steiner Ernő X
Ladányi Janka	Prulér Saja (?)	Steiner Margit III
Lajta Márkus IV	Rapoch György	Strebinger Sándor III
László Ernő	Rehák Rudolf III	Sugár László
Lenke Sarolta VI	Reichert Böske (?)	Sugár Miklós
Lipscher Ilona V	Reil Ödön III	Syllaba (?) Béla IX
Lovass Renée	Reinicz László III	Szabó Nándor IX
Loykó Erzsébet	Reisz Teréz III	Szandicz Pál VIII
Löffler Edith III	Reiter Kornélia V	Szauer Anna III
Lőwbeer Erna VII	Révész Böske	Szondi Lipót
Lőwy Júlia	Révész Margit	Temesváry Miklós
Lőwy Paula V	Réz Béla IX	Terényi Árpád Béla
Lucz??? Jenő	Rideti (?) M. (?) III	Tornai Erzsébet
Lusztig Józsa V	Roboz Malvin	Tóth Margit III
Mandel Jenő (?) IX	Rostás Irén III	Uzélac (?) Szlavko VII
Marcki (?) Soma (?)	Rosz?? ???	Varga Imre VII
Markó Andor VIII	Rothauser György	Vater Ernő VII
Matskási Magda	Rudas Béla VIII	Végess Ilona
Mauer (?) Árpád III	Rudas Béla	Vermes Imre III
Márkus (?) László III	Salgó Renée V	Veszprémi Olga V
Márkus Stefi	Sas István (?)	Vogel Martin III
Máthé Mária	Sauber (?) Pál	Weil Erzsí III
Mike Imre VII	Sándor István	Weinberger Oszkár
Mittelman Jenő (?) V	Sándor Klára (?) III	Weiner Erzsí III
Molnár Gyula	Schenk Böske	Weinmann Mária III
Molnár Jenő VI	SchnellAnnaMáriaVIII (?)	Weisz Frida
Molnár Tibor	Scholtz Gusztáv VIII	Welter Tamás
Moskovits Margit VI	Schönberger Franciska III	Zala Jenő VII
Mózes Jenő VIII	Sebő Imre VI	Zentner Erzsí
Müllner József VI	Siető Kálmán	Zimmerman Erzsí (?) III
Nagy Mária	Sigmund Gertrud	Zipser Jenő (?)
Németh Jenő VIII	Simonovits Ella V	
Neubauer Ernő VI	Simonyi Ferenc	
Pallai (?) Sándor (?)	Sipos Stefi III	

Az átírás Borgos Anna munkája